

Галина КОЗЛАКОВА
дійсний член АМСКП «Полісся»,
доктор педагогічних наук, професор,
ORCID 0000 0002 9393 8638

Ольга ОЗЕРЯН
член-кореспондент АМСКП «Полісся»,
магістр державного управління,
ORCID 0000 0002 2199 4986

Ключові слова: магістранти, управління навчальними закладами, тренінгове навчання, варіативні програми, менеджер освіти, ораторське мистецтво, педагогічна риторика.

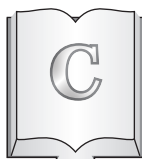
Статтю присвячено розгляду проблем оновлення навчальних програм підготовки магістрантів спеціальності «Управління навчальними закладами». Показано, що сучасні вимоги до діяльності управлінців усіх рівнів вимагають високого рівня аналітично-інформаційної компетентності. Досягнення таких професійних якостей можливо за умови опанування новітніх швидкозмінюваних за змістом варіативних навчальних програм. Своєю чергою (залежно від сучасних потреб суспільства) такі програми потребують нових технологій втілення їх у навчальний процес та його організацію. Формування варіатив-

УДК 378.01:005.2
DOI 10.31392/NPU-VOU.2020.4(79).07

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МАГІСТРАНТІВ ЯК МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

© Козлакова Г., Озерян О., 2020

ної програми показано на прикладі вивчення двох тем «Інформаційно-аналітичне забезпечення» та «Педагогічна риторика».

учасне суспільство поступово набирає рис інформаційного та висуває принципово нові вимоги до системи вищої освіти, до професійної діяльності її суб'єктів – викладачів, студентів, управлінців. Виникає нагальна потреба в науково-педагогічних працівниках, які здатні й готові постійно працювати з великими обсягами різноманітної інформації. У зв'язку з цим можна вважати, що інформаційно-аналітична діяльність для науково-педагогічного працівника є безпосередньою складовою його професійної діяльності та потребує формування певного рівня його інформаційно-аналітичної компетентності.

Тому **актуальність проблеми** інформаційно-аналітичної діяльності та, від-

повідно, інформаційно-аналітичної компетентності науково-педагогічного працівника зумовлена підвищенням ролі інформації в інформаційному суспільстві та професійній діяльності суб'єктів вищої освіти, необхідністю інформаційно-аналітичного забезпечення та супроводу заходів освітньої діяльності, зокрема: організаційно-управлінських, навчальних, виховних, виробничих, методичних тощо, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що виступають необхідним механізмом професійно-педагогічної діяльності.

1. Сутність інформаційно-аналітичної діяльності

Як засвідчують результати наукових робіток, актуальність досліджуваної проблеми зумовлена потребами суспільства в компетентності науково-педагогічних працівників, важливістю їхньої високої інформаційної культури.

Проблема інформаційно-аналітичної діяльності науково-педагогічних працівників стала предметом наукових досліджень, що стосуються таких аспектів: створення інформаційних систем управління в галузі освіти (В. Биков [1]), становлення інформаційної культури педагогів (Т. Демиденко [2], Е. Сабліна [6]) та ін. Зокрема, В. Олійник [5], розглядаючи поняття «інформаційно-аналітичні вміння керівника», визначає як його основу інформаційну аналітику.

На основі аналізу розглянутих наукових джерел можна вважати, що інформаційно-аналітична діяльність – це цілеспрямована діяльність щодо збору, опрацювання й аналізу різної інформації про стан певної освітньої системи. Основними характеристиками інформаційно-аналітичної діяльності є предметність і суб'єктність. Предмет – інформація щодо функціонування закладів вищої освіти (ЗВО). Суб'єктність стосується науково-педагогічних працівників, їхнього досвіду, потреб, настанов, емоцій, волі, мотивів, особистісного сенсу в інформаційно-аналітичній діяльності, яку

вони здійснюють як суб'єкти професійно-педагогічної діяльності.

Отже, інформаційно-аналітична діяльність науково-педагогічних працівників є **складовою** їхньої професійно-педагогічної діяльності, яка характеризується цілеспрямованим пошуком, збором інформації щодо, з одного боку, життєдіяльності й функціонування ЗВО, а з іншого – професійно-педагогічної діяльності кожного науково-педагогічного працівника та продуктивним її використанням для вирішення різних професійно-педагогічних завдань. **Зміст** інформаційно-аналітичної діяльності науково-педагогічних працівників розуміємо як отримання інформації про об'єкт (процес), що вивчається, набуття системних знань, формування системи дій та впливу як на освітню систему, так і на її суб'єктів.

Успішність інформаційно-аналітичної діяльності зумовлена рівнем сформованості (розвиненості) інформаційно-аналітичної компетентності, зміст якої, на думку Н. Зінчук [3], визначається такими складовими: професійна **мотивація** щодо формування і подальшого розвитку даної компетентності (мотиви, інтереси, потреби, ціннісні та смислові орієнтації, спрямованість особистості); **рівень** необхідних і достатніх знань, умінь та навичок; первинний **досвід** професійної діяльності в заданому напрямі; **акмеологічні** аспекти, що передбачають стійку потребу в саморозвитку, самовдосконаленні та сформовану **рефлексивну діяльність** як чинник успішності особистісного моніторингу власного професійного зростання.

2. Інформаційно-аналітична компетентність

Отже, можна розглядати кілька напрямів розвитку інформаційно-аналітичної компетентності науково-педагогічних працівників, а саме:

ціннісно-мотиваційний – особистісне ставлення до інформації, сформованість аксіологічної сфери свідомості та самосвідомості на основі обізнаності з концептуальними положеннями теорії інформації і

культури, їх природи серед категоріальних понять світобудови, трансформації їхніх сутнісних характеристик в умовах становлення інформаційного суспільства, змін в основних сферах діяльності, регулятивних нормах взаємодії різних спільнот, ціннісних орієнтаціях і творчих спрямуваннях; усвідомлення ціннісних аспектів інформаційно-аналітичної діяльності та особливостей практичного застосування її результатів у своїй професійно-педагогічній діяльності; формування настанови на розвиток інтересу до інформаційно-аналітичних дій, умінь і здатностей, прагнення до збагачення власного інформаційного потенціалу тощо;

когнітивний – розвиток інформаційно-культурної ерудиції, комплексу знань теоретичного і практичного характеру з пошуку інформації, розуміння закономірностей процесів її опрацювання, перетворення й представлення за допомогою як традиційних, так і електронних засобів;

поведінково-діяльнісний напрям – розвиток загальної культури інформаційної діяльності, зокрема аналітично-прогностичної, щодо оволодіння практичними процесами пошуку й аналізу інформації, її синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення та конкретизації; розвиток провідних якостей інтелекту – гнучкості і критичності практичного мислення, здатності до аналогій та інших творчих мисленневих операцій, розробки багатоваріантного і альтернативного способу використання й прогнозування результатів;

комунікативний напрям характеризує рівень розвитку поінформованості щодо цілей, суті, технологій, методик і особливостей педагогічного спілкування та міжособистісної взаємодії у педагогічному середовищі;

суб'єктний напрям визначається свідомою активністю науково-педагогічних працівників як творчих суб'єктів професійно-педагогічної діяльності, зокрема створення неповторного, індивідуального, творчого стилю цієї діяльності на основі усвідом-

лення, аналізу та оцінювання власної поведінки і результатів діяльності в педагогічному середовищі.

Отже, структура та особливості актуалізації інформаційно-аналітичної компетентності науково-педагогічних працівників зумовлені багатьма чинниками, зокрема: **суб'єктивними** – професійним, фаховим, науково-педагогічним і особистісним досвідом; контингентом студентів; **об'єктивними** – призначенням ЗВО; посадовими обов'язками кожного науково-педагогічного працівника в педагогічній системі закладу; матеріально-технічним забезпеченням освітнього процесу; **ситуативними** – специфічними для кожного ЗВО і кожного з його працівників.

Тому **інформаційно-аналітична компетентність** науково-педагогічних працівників – це безпосередня складова їхньої професійно-педагогічної компетентності, що становить інформаційно-аналітичні знання, навички, уміння, здатності, професійно важливі якості, особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення й передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм професійно-педагогічної діяльності, що уможливорює оперативну орієнтацію в інформаційному просторі ЗВО, активну участь у його формуванні, а також успішну реалізацію інформаційно-аналітичної функції як безпосередніх суб'єктів професійно-педагогічної діяльності.

Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності науково-педагогічних працівників можливий лише за наявності **організаційно-педагогічних умов**:

- планування і організація процесу навчання в системі методичної роботи, що забезпечує конкретність, актуальність та доцільність передбачених заходів;
- розроблення індивідуального плану (щоденника) саморозвитку науково-педагогічного працівника, що є інструментом, який допомагає планомірно та цілеспрямовано розвивати у себе необхідні навички та якості;

- обрання форм і методів, адекватних професійному та життєвому досвіду, що забезпечує дослідницький характер діяльності;

- мотивація до самоосвітньої пізнавальної діяльності, що забезпечує результативність розвитку інформаційно-аналітичної компетентності.

Зауважимо, що стратегію розвитку **системи післядипломної освіти** сьогодні також спрямовано на створення компетентнісної моделі майбутніх магістрів, які навчаються за спеціальністю «Управління навчальним закладом». Для активного включення у професійну діяльність після закінчення ЗВО, забезпечення можливостей ефективної самоосвіти, розвитку інтелектуального потенціалу майбутніх магістрів існує необхідність у розвитку інформаційно-аналітичної компетентності.

Ця компетентність є головною для оцінки інформації, підготовки та прийняття рішення. В основі її лежить інформаційно-аналітична діяльність, як специфічний різновид інтелектуальної, розумової діяльності людини, у процесі якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо. Аналітична робота утворює технологічний цикл відбору, групування фактів про події, явища, процеси так, що кожен факт набуває своє місце і пов'язаний із попередніми чи наступними обставинами в просторово-часовій та причинно-наслідковій залежності.

Засобами аналітичної роботи є закони та методи мисленнєвої діяльності, а також технічні засоби, за допомогою яких здійснюється обробка фактичних даних.

Формами аналітичної роботи є організаційні особливості здійснення аналітичної роботи, обумовлені цілями, засобами та результатами її проведення. Ці організаційні особливості утворюють систему аналітичного відстеження за станом та розвитком ситуації.

Результатом аналітичної роботи є отримання нового знання (вихідної інформації), що має певну логічну послідовність.

Враховуючи усі складові **аналітичної діяльності**, ми пропонуємо таке визначення цього поняття: це розгалужена і складна система знань, складовими частинами якої є інші науки: **логіка** (наука про закономірності правильного мислення), **методологія** (система принципів, методів і прийомів пізнавальної діяльності), **евристика** (наука, що відкриває нове в різних сферах життя), **інформатика** (наука про інформацію, способи її отримання, накопичення, обробки її передачі).

3. Засоби формування інформаційно-аналітичної компетентності

Зважаючи на вимоги часу та необхідність у підвищенні оперативності дій управлінського персоналу в процесі прийняття рішень, виникає необхідність внесення до навчальних програм ЗВО, які готують магістрів за спеціальністю «Управління навчальними закладами», міждисциплінарного **спецкурсу** «Застосування карт структурованої інформації для ефективного прийняття управлінських рішень» [8].

Цей спецкурс розрахований на вивчення знань та понять, що пов'язані з інформацією та засобами її опрацювання; застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у процесі реалізації навчальної, професійної діяльності; відбором оптимальних шляхів розв'язання завдань (та їх безпосереднього вирішення); володінням методами та способами, що дозволять здійснювати пошук, збирання, оцінювання, перетворення, опрацювання, аналіз, подання, зберігання, поширення інформації; організацією власної інформаційної діяльності та реалізації самоконтролю в її здійсненні.

У результаті впровадження зазначеного спецкурсу після закінчення навчального закладу магістри управління навчальним закладом зможуть ефективно здійснювати свою аналітичну діяльність, спираючись на:

індивідуальні здібності щодо опанування:

1) глибоких знань з проблеми та правового поля, в якому вона здійснюється; 2) врахування інтересів усіх зацікавлених сторін; 3) зосередження уваги безпосередньо на розв'язанні конкретної проблеми; 4) відображення цілісної картини (ситуації), на тлі якої вирішується проблема;

набуті комунікативні здібності щодо:

5) проведення колективної експертизи (до якої залучаються експерти з альтернативними поглядами на проблему); 6) формулювання вибору у вигляді стратегії, що враховуватиме широкі інтереси; 7) вибору контрольованих засобів досягнення цілей; 8) розуміння остаточної (кінцевої) мети дослідження та прагнення її досягти під час планування, визначення концепції і надання результатів аналізу;

індивідуальне та колективне оцінювання результатів щодо:

9) критичної оцінки джерел та інформаційних каналів; 10) уміння працювати з недостовірною інформацією; 11) розуміння необхідності об'єктивного і виваженого дослідження, необхідності уникати емоційності та політизації; 12) освоєння описового стилю інформації й уміння застосовувати його при виконанні різноманітних документів, від тезисних повідомлень до багатосторінкових доповідей; 13) втілення результатів здійсненого аналізу у вигляді програми дослідження з чіткою структурною побудовою; 14) оцінки власних аналітичних здібностей і визначення для себе необхідних видів самостійної освіти і самопідготовки.

4. Навчально-тренінговий комплекс: призначення і структура

На сьогодні створено навчально-тренінговий комплекс, що охоплює 26 тем, розроблених та апробованих одним з авторів у різних аудиторіях слухачів. Указані теми визначено шляхом вивчення сучасних потреб освітян та управлінців, вони є пріоритетними для проведення тренінгів у різних інституціях.

Формування варіативних навчальних програм зі складових даного комплексу можливо здійснити на основі тематичного

відбору тренінгів, міні-лекцій та інформаційних модулів. Надамо визначення названих складових.

Тренінг – форма групової роботи, яка забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів, що забезпечують активну і творчу взаємодію його учасників між собою та тренером. Тренінг базується на методиці синергетичної участі, метою якої є спільний пошук оптимального вирішення проблем.

Міні-лекція – це спосіб подачі теоретичного матеріалу для вивчення теми з концентрацією уваги слухачів на найбільш проблемному (або суперечливому, найменш дослідженому) питанні. Характеризується значною ємністю та складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень.

Метою проведення міні-лекції є: подання навчальної інформації, установлення прямого зв'язку між викладачем і слухачем, визначення напрямів самостійної роботи практичного значення.

У ході міні-лекції викладач-тренер повинен виділити й розкрити основні питання теми, мотивувати необхідність засвоєння матеріалу. Виклад матеріалу бажано здійснювати в такій послідовності: постановка проблеми, виклад фактичної та статистичної інформації, залучення слухачів до обговорення та спільного вирішення проблеми. Тривалість міні-лекції – 10–15 хв.

Інформаційний модуль – це елемент текстової інформації, яка є частиною системи (або модулю) та залежно від актуальності інформації застосовується під час проведення інтерактивних методів навчання. Тобто інформаційний модуль застосовується тоді, коли необхідно надати учасникам тренінгу нову інформацію для здійснення ними аналітичної діяльності.

Пріоритетними в застосуванні вищезазначених методів є:

1) тренінг як форма, що вмщує різноманітні педагогічні методи;

2) міні-лекція, що за невеликий проміжок часу надає слухачам максимум теоретичної інформації та спонукає їх до вирішення проблемних питань;

3) інформаційний модуль, що застосовується у разі необхідності надання слухачам нової інформації, що потребує аналітичної обробки; один інформаційний модуль може бути внесений до різних навчальних програм.

Апробацію названих підходів здійснено під час «Професорської години» у квітні 2018 р. у Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського.

Таблиця 1

Характеристика навчально-тренінгового комплексу

№ п/п	Назва елемента	Загальна кількість тем	Кількість навчальних годин	Основні вимоги до проведення заняття
1	Тренінги	14	112	Група до 20 осіб, мультимедіа, проєктор
2	Міні-лекція, тренінг	7	38	- " -
3	Інформаційні модулі	5	10	- " -
	Разом	26	160	

Приклади формування варіативної програми тренінгового навчання показано на прикладі вивчення двох тем «Інформацій-

но-аналітичне забезпечення» та «Педагогічна риторика» (табл. 2).

Таблиця 2

Приклад формування тематичної програми тренінгового навчання магістрантів

№ п/п	Тема	План	Формат	Години	Вимоги
1	Ораторське мистецтво як важливий чинник успіху педагога (державного службовця)	1. Виявлення та усунення причини скутості та страху перед публічними виступами. 2. Розвиток техніки мови: робота з голосом. 3. Логіка і культура мовлення оратора. 4. Технології систематизації матеріалу для виступу. 5. Робота з важкою аудиторією. Захист від маніпуляції. 6. Презентація виступу з урахуванням рекомендацій тренера	тренінг	8 год	кількість осіб до 10, мультимедіа фліпчарт
2	Практичні аспекти педагогічної риторики	1. Методи поліпшення пам'яті. 2. Засоби коректування іміджу. 3. Механізми постановки міміки і жестів. 4. Ефективні мовні вправи. 5. Психологічна підготовка. 6. Прийоми написання тексту. 7. Вирішення організаційних питань	міні-лекція рольові ігри	8 год	кількість осіб до 15, мультимедіа фліпчарт
3	Ділова українська мова у сфері управлінської діяльності	1. Історичні витоки української мови. 2. Законодавство про мови. 3. Усне ділове мовлення. 4. Види основних управлінських документів. 5. Правила написання ділових документів	міні-лекція тренінг	6 год	кількість осіб до 15, мультимедіа фліпчарт
4	Інформаційно-аналітичне забезпечення управлінської діяльності керівника ВНЗ	1. Основні функції інформаційно-аналітичної діяльності. 2. Типи і види аналітичних документів. 3. Формулювання проблемних питань та альтернатив для їх вирішення	інформаційний модуль	2 год	кількість осіб до 25, мультимедіа фліпчарт
		Разом		24 год	Презентація

Кожна програма містить один тренінг, дві міні-лекції, один інформаційний модуль. На цій основі також можна створити програму тренінгового навчання за темою «Ділова українська мова» з використанням навчального посібника [4].

Висновки та рекомендації

1. Інформаційно-аналітична діяльність є важливою складовою кожного управління, менеджера, зокрема науково-педагогічного працівника.

2. Для успішного здійснення цієї діяльності бажано сформувати в майбутніх магістрів спеціальності «Управління навчальними закладами» достатній рівень інформаційно-аналітичної компетентності.

3. Для вирішення проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності пропонується навчально-тренінговий комплекс, що забезпечує варіативність вибору тематики навчальних програм з урахуванням потреби і попереднього досвіду професійної діяльності слухачів.

4. На думку авторів, сприяння впровадженню пропонованих форм і методів навчання майбутніх магістрантів можливо очікувати від представників Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся» (АМСКП), які працюють у закладах вищої освіти різних областей України.

З метою поширення інформації про АМСКП «Полісся» пропонуємо активізувати її діяльність у **напрямах** вдосконалення **освіти дорослих та післядипломної педагогічної освіти**, а саме звернути увагу на можливості:

проведення тренінгів з проблем, що на сьогодні є затребувані освітянами та менеджерами усіх ланок управлінської діяльності;

демонстрації майстер-класів з метою висвітлення досягнень у творчих і креативних освітніх напрямках;

створення проєктного офісу з метою участі в написанні грантових заявок на здобуття додаткового фінансування для наукових досліджень АМСКП;

напрацювання портфелю (офісу) ідей з метою формування власного креативного тренінгового центру;

підготовки методичних рекомендацій із використанням науково-практичних ідей і розробок, якими володіють члени АМСКП.

Тому, зважаючи на поважний статус АМСКП та перспективність її науково-педагогічного колективу, вважаємо за доцільне реалізацію згаданих заходів у рамках діяльності нашого творчого креативного середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю., Богачков Ю. М., Жук Ю. О. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій: монографія / АПН України; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання. Київ: Педагогічна думка, 2008. 127 с.
2. Демиденко Т. М. Інформаційна культура сучасного вчителя: навч. посібник / Черкаський держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2003. 96 с.
3. Зінчук Н. А. Інформаційно-аналітична компетентність менеджера: значення у професійній управлінській діяльності та передумови формування у ВНЗ. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08znashi.htm>
4. Козлакова Г. О. Комп'ютеризовані технології обробки ділової інформації: навч. посіб. / за ред. В. І. Костюка. Київ; Рівне: Вид-во РДТУ, 2001. 233 с.
5. Олійник В. В. Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх інженерів-педагогів у процесі фахової підготовки // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць. 2013. № 37. С. 15–22.

REFERENCES

1. Bykov, V., Bogachkov, U., Zhuk, U. Monitoring of level of educational results with using of Internet-technologies: monograph / APS of Ukraine, Institute of information technologies and means in education. Kyiv: Pedagogichna dumka, 2008. 127 p. (in Ukrainian).
2. Demidenko, T. M. Information culture of modern teacher: textbook / Cherkassy state university named after Bogdan Khmelnytskyi. Cherkassy, 2003. 96 p. (in Ukrainian).
3. Zinchuk, N. A. Information-analytical competence of manager: sense in professional manager activity and conditions for formation in higher schools. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08znashi.htm> (in Ukrainian).
4. Kozlakova, G. O. (2001) Computerized technologies of business documents preparation: textbook / Edited by prof. V. I. Kostiuk. Kyiv; Rivne: Rivne State Technical University, 233 p. (in Ukrainian).
5. Oliynyk, V. V. (2013) Formation of information-analytical skills of future engineer-pedagogues in

6. **Сабліна Е. А.** Методологічні засади інформаційної культури особистості // Збірник наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини / гол. ред. Мартинюк М.Т. Умань: СПД Жовтий, 2008. Ч. 4. 118 с.

7. **Озерян О. Л.** Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності науково-педагогічних працівників // Матеріали III Всеукр. круглого столу «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» (Київ, 29 жовтня 2019 р.) / Київський національний університет будівництва і архітектури, ФОП Ямчинський О. В. Київ, 2019. С. 84–89.

8. **Озерян О. Л.** Карті структурованої інформації як засіб моделювання управлінської діяльності керівника вищого навчального закладу: навч.-метод. посіб. Київ: НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2013. 68 с.

process of professional training // Problems of engineer-pedagogues education [Journal off Science proceedings], no. 37, pp. 15–22. (in Ukrainian).

6. **Sablina, E. A.** (2008) Methodological foundations of information culture of personality // Science proceedings of Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychina / Ed. by M. Martyniuk. Uman: SPD Shovtyi. Part. 4, 118 p. (in Ukrainian).

7. **Ozerian, O. L.** (2019) Development of information analytical competence of science-pedagogical stuff. // Proceedings of the 3-d All Ukrainian Round-table "Actual problems of educational process in context of European choice of Ukraine" (Kyiv, October, 29, 2019) / Kyiv University of Building and Architecture, FOP Yamchinskiy O.V. Kyiv. P. 84–89. (in Ukrainian).

8. **Ozerian, O. L.** (2013) Maps of structured information as the means of modeling management activity of educational institution leader: textbook. Kyiv: NAPS of Ukraine, University of Educational Management, 68 p. (in Ukrainian).